

Lausunto Tasa-arvoselontekoon

Tausta

Selonteko on valtioneuvoston strategisen toiminnan linjaus. Valtioneuvoston tasa-arvopoliittisessa selonteossa linjataan pitkän ajan kansalliset tasa-arvopoliittiset tavoitteet. Siksi selonteossa käsitellään toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon 2020-luvun loppuun saakka.

Selonteko laaditaan helppolukuiseksi ja saavutettavaksi. Vaikuttavuutta lisäävät tiivis muoto ja selkeät, mitattavissa olevat tavoitteet.

Tarkoituksena on, että selonteko ja sen valmistumisen jälkeen kehitettävä ja valtion eri hallinnonalat kattava sukupuolten tasa-arvon tilaa seuraava järjestelmä muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Tasa-arvo koskettaa ihmisen kaikkia elämänvaiheita ja kaikkea yhteiskunnan toimintaa Suomessa. Selonteon esivalmistelussa onkin käytetty välineenä jäsenystä, joka perustuu elämän eri alueisiin. Sen tarkoituksena on auttaa löytämään keskeisimmät muutokset toimintaympäristössä ja niiden vaikutukset kaikkien sukupuolten asemaan.

Teema-alueet:

1. Hoito ja huolenpito
2. Sivistys, koulutus ja tiede
3. Työ ja elinkeino
4. Hyvinvointi, terveys ja elinolot
5. Vapaus, koskemattomuus, turvallisuus ja yksityisyys
6. Osallisuus
7. Oikeusturva
8. Valta ja resurssit

Hyvinvointi, terveys ja elinolot/ Vapaus, koskemattomuus, turvallisuus ja yksityisyys

1. Kysymys: Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. **Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa?** Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa **enintään viisi** selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.

Väestöliitto vastaa

- 1) **Tasa-arvoa vastustavien tahojen voimaantuminen ja järjestäytyneisyyden lisääntyminen ovat myös Suomessa olemassa oleva uhka.**

Tällöin uhattuna ovat tasa-arvoon ja terveyteen läheisesti liittyvät seksuaalioikeudet, joihin kuuluvat oikeus päättää omasta kehostaan, lapsiluvustaan ja parisuhteestaan, saada kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta ja tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta. Tasa-arvoa ei voida saavuttaa ilman seksuaalioikeuksien toteutumista.

- 2) **Isyys, maskuliinisuuden muutos ja sukupuolten moninaisuus.**

On tärkeää purkaa sukupuolistereotyyppioita ja laajentaa miehiä/isiä koskevia oletuksia. Lisäksi on tuettava rakenteellisia toimia, joilla muokataan käsitystä miehistä esim. puolisoina, kumppaneina, isinä, isovanhempina, johtajina, eri ammattialojen opiskelijoina, työntekijöinä - moninaisuutta korostaen.

Puretaan historiallista painolastia siitä, minkälaista isyys on ja mitä isiltä odotetaan töissä vs. äideiltä odotetaan kotona. Tuetaan vanhemmuuden moninaisuutta ja erilaisia yksilöllisiä ja perhekohtaisia ratkaisuja, myös eri ratkaisuja eri perhevaiheissa.

Perhevapaaudistuksessa otetaan huomioon myös isien pitkien perhevapaiden tukeminen, isille varatun kiintiön kasvattaminen (vähintään 2 kk isäkiintiö; vrt. EU-minimi), isien pitkiä perhevapaita koskevan puheen ja käytäntöjen neutralisoiminen. Pitkät perhevapaat ovat kaikkien vanhempien oikeus sukupuoleen katsomatta. Asennemuutosta tarvitaan lisää eri alojen työpaikoilla, koskien niin mies- kuin

naisvaltaisia aloja. Työpaikoilla tehdään aktiivisia toimia perhevapaiden käytännön toteuttamiseksi lainmukaisesti, sujuvasti ja kannustavasti. Käytännön osaaminen ja resursointi perhevapaiden toteuttamiseen ja sukupuolineutraaliin kannustamiseen.

3) **Väkivallan torjunta ja ennaltaehkäisy:**

Tehdään ennaltaehkäiseviä toimia, joilla huomio kohdistetaan eri tekijöihin kuin perinteiseen käsitykseen miehistä/nuorista miehistä/pojista väkivallan tekijöinä ja uhreina nimenomaan maskuliinisuuden näkökulmasta; sijaa muille näkökulmille ja taustatekijöille. Toisaalta otetaan vahvasti esiin tekijän näkökulmaa ja vastuuta, koskien esim. ihmiskaupan toteuttamista, pedofiliaa, väkivaltaista radikalisoitumista, poliittisia tai uskonnollisia ääriliikkeitä, erilaisia rikollisryhmiä, kunniamurhia, lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa uskonnollisissa yhteisöissä ym. Ehkäistään ja hillitään sellaisten radikaalien liikkeiden nousua, joilla on yhtymäkohtia rasismiin ja seksismiin ja jotka kyseenalaistaisivat ihmisoikeudet.

4) **Väestöllisen murroksen tuomien muutosten ennakoiminen**

Alhaisesta syntyvyydestä ja eliniän pitenemisestä juontuva väestön nopea ikääntyminen koskettaa eri sukupuolia eri tavoin. Esimerkiksi terveydenhuollon ja hoivapalveluiden tarve lisääntyy, ja nämä ovat naisvaltaisia aloja. Työikäisen väestön osuuden vähetessä omaishoidon merkitys ikääntyneiden hoivan muotona voi vahvistua, ja omaishoitajat ovat useammin naisia. Toisaalta naisilla on keskimäärin pidempi eliniänodote, ja esimerkiksi yksinäisyyteen liittyvät terveys- ja hyvinvointiongelmien ovat keskimäärin yleisempiä miehillä.

5) **Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön yhdistäminen kaikenlaisen syrjinnän ehkäisemistyöksi ja kattavan yhdenvertaisuuden (vrt. perustuslain 6 §) edistämiseksi.**

Tällä hetkellä moniperustaisen syrjinnän määrittely näyttää eroavan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä niin, että tasa-arvotyössä moniperustaisuus edellyttää aina sukupuolisyrynnän näkökulmaa, mutta yhdenvertaisuustarkastelussa sukupuoli ei olisi määritelmään aina kuuluva erotteluperuste. Tarkastelun tulisi aina olla sensitiivistä kaikkien syrjintäperusteiden suhteen ja tasa-arvotarkastelun sensitiivistä naisten/tyttöjen, miesten/poikien ja muunsukupuolisten aikuisten/lasten näkökulmasta.

Yksilön kannalta olennaista lopulta on, joutuuko hän syrjinnän ja ihmisoikeusloukkauksen kohteeksi ja mitkä ovat loukkauksen seuraukset hänen tilanteessaan ja elämässään. Loukkaus ei ole hyväksyttävä ja se tuottaa kärsimystä silloinkin, kun se perustuu vain yhteen perusteeseen.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet kansallisella tasolla

2. Kysymys: Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. **Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet**, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa **enintään viisi** konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

Väestöliitto vastaa

1. **Suomi sitoutuu siihen, että jokaisen ihmisen hyvä seksuaali- ja lisääntymisterveys- sekä oikeudet toteutuvat.** Näitä ovat lapsuudesta alkava ikätasoinen, kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus, oikeus laadukkaisiin lisääntymis- ja ehkäisy palveluihin sekä jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Näihin kuuluu myös suunnitelmallinen seksuaalioikeustiedon turvaaminen niille väestöryhmille, joilla ei aiempien elinolosuhteiden vuoksi – esim. kieli- tai kulttuuriset esteet, ole ollut riittävää ja oikeaa tiedonsaantimahdollisuutta.

Seksuaaliterveyspalvelujen laadun ja määrän heikkeneminen koronakriisin vuoksi on riski. Resurssien tilapäinen tai pitempiaikainen väheneminen voi johtaa seksuaaliterveyspalvelujen, kuten ehkäisy palveluiden laadun heikkenemiseen, saatavuuden vaikeutumiseen sekä seksuaalirikollisuuden uhrien tukipalvelujen kehittämisen ja toiminnan laajentamisen ehtymiseen. Esimerkki resurssien heikentymisen vaikutuksista voi olla mm. nuorten maksuttoman ehkäisyn tarjoamisen lopettaminen kuntien toimesta.

2. Tavoitteena tulee olla, **että lastensaannin henkilökohtaiset ja yhteiskunnalliset vaikutukset talouteen, uraan, vapaa-aikaan ja hyvinvointiin ovat mahdollisimman samankaltaiset riippumatta lapsen saaneen henkilön sukupuolesta.** Perheellistymisen vaikutukset jakautuvat nykyään epätasa-arvoisesti niin yhteiskunnan kuin yksilöiden tasolla. Naisvaltaisten alojen työntajat kantavat suuremman taloudellisen taakan perhevapaista verrattuna miesvaltaisiin aloihin. Perhevapaat aiheuttavat naisille enemmän ja pidempää

urakatkoksia kuin miehille ja pienentävät naisten eläkekertymiä. Naisten henkilökohtainen elämänaikainen ansiotulokertymä kärsii lastensaannista huomattavasti, kun taas perheelliset miehet tienaa keskimäärin lapsettomia enemmän. Myös perheissä kasvatusta- ja hoivavastuut ja kotityöt on jaettava mahdollisimman tasaisesti vanhempien kesken.

Vahvistetaan miesten osallisuutta perhe-elämään, naisten etenemistä työuralla ja palkkakehityksessä, kannustetaan tasa-arvoiseen vanhemmuuteen. Tuetaan asenteilla erilaisissa perheissä ja erilaisilla työpaikoilla isyyden toteutumista (mm. isien pitkät perhevapaat, tasaveroinen osallistuminen kotitöihin ym.) ja naisten mahdollisuuksia kehittyä uralla ja ottaa vastuuta työelämässä eri positioissa. Seuranta eri tilastojen ja indikaattorien avulla.

3. Koulutuksen ja työmarkkinoiden segregaation purkaminen.

Vrt. EIGE:n tasa-arvoindikaattorit: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/FI>

Suomen erityisenä ongelmana monien hyvien tasa-arvosäätöjen rinnalla on eri alojen voimakas sukupuolittainen segregoituminen, varsinkin se, etteivät miehet hakeudu perinteisille naisvaltaisille aloille (hoiva-, kasvatusta-, sosiaalialat ym.). Laajennetaan käsitystä nk. miesten töistä ja miesten hoivavastuusta. Toisaalta tavoitteena olisi tukea perinteisten naisvaltaisten hoiva-, kasvatusta- ja sosiaalialojen palkkakehitystä ja työoloja (ml. riittävät henkilöresursoinnit), jolla on vaikutus kaikkiin sukupuoliin ja koko yhteiskuntaan. Seuranta eri tilastojen ja indikaattorien avulla.

4. Tähdätään sukupuolten välisen palkkatasa-arvon toteutumiseen.

Kiinnitetään erityistä huomiota esim. perinteisten miesvaltaisten alojen selittämättömiin palkkaeroihin (n. 5% ero) sukupuolten välillä. Seuranta eri toimialojen tilastojen ja lainsäädännön avulla. Vrt. myös samapalkkaisuusohjelma.

5. Väkivallan vähentäminen ja ennaltaehkäisevät toimet.

Ennaltaehkäistään erityisesti naisiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa. Ennaltaehkäistään vähemmistöryhmiin (esim. transihmiset, vammaiset, rodullistetut ihmiset ym.) kohdistuvaa väkivaltaa. Moniperusteisuus on oltava mukana arvioinneissa, ratkaisuisissa ja toimenpidesuosituksissa. Puretaan miehet/pojat -tekijöinä/uhreina -ajattelua,

keskitytään muihin väkivallan taustatekijöihin niin tutkimuksessa kuin erilaisissa interventioissa ja toimenpiteissä. Tilastot ja indikaattorit.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet EU-tasolla ja kansainvälisesti

3. Kysymys: Mitkä mielestänne pitäisi olla **Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä**? Täsmäntäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Väestöliitto vastaa

1. Suomen on edistettävä erityisesti **seksuaalioikeuksien toteutumista** EU:ssa ja kansainvälisillä foorumeilla. Seksuaalioikeudet ovat yksi keskeisemmistä tasa-arvoa edistävästä asioista. Tasa-arvoa ei voida saavuttaa, mikäli kaikki eivät voi päättää omasta kehostaan, lapsiluvustaan ja parisuhteestaan. Tasa-arvon edistämässä on siis huomiotava erityisesti heikoimmassa asemassa olevien, kuten naisten ja tyttöjen, vammaisten ihmisten ja seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen seksuaalioikeudet.

Seksuaalioikeuksien keskiössä on jokaisen oikeus ilmentää ja toteuttaa omaa sukupuoltaan ja seksuaalisuuttaan haluamallaan tavalla. Tasa-arvoa ei voida saavuttaa ilman, että seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen oikeudet toteutuvat.

Suomen pitää painottaa, että YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ei saavuteta, jos tasa-arvotavoite (tavoite 5) ja erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja lisääntymisoikeutta koskevia tavoitteita ei saavuteta. Seksuaalioikeudet ovat sidoksissa ihmisoikeuksien toteutumiseen ja laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen. Kestävä kehitys edellyttää, että ihmisillä on näkemystä, voimavaroja ja tahtoa muuttaa ja kehittää yhteiskuntaansa. Seksuaalioikeuksien takaaminen mahdollistaa päätökset omasta elämästään ja kouluttautumisen. Siten seksuaalioikeudet ovat edellytys kestävän kehityksen toteutumiselle.

Tasa-arvon on oltava keskeinen elementti kaikessa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveys ja oikeudet pitää turvata kaikissa toimissa. Esimerkiksi humanitaarisessa työssä, nykyisen 1325 päätöslauselman, naiset, rauha ja turvallisuus -kansallisen toimintaohjelman toimeenpanossa ja uuden toimintaohjelman laadinnassa sekä kehityspolitiikassa.

2. Turvataan **itsemääräämisoikeus omaan kehoon** (esim. abortti, transihmisten oikeudet, sukupuolielinten silpomisen kieltäminen ym.), vrt. ihmisoikeudet, lapsen oikeudet, seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet

3. Taataan **vähemmistöryhmille turvaa** ja ennaltaehkäistään ihmisoikeuksia kyseenalustavien ääriilikkeiden nousua, huom. myös vihapuheen torjunta

4. **Sukupuolten välinen samapalkkaisuus**

5. **Hoiva- ja kotitöiden tasa-arvo sukupuolten välillä**

Vrt. taustalla EU:n tasa-arvostrategia 2020-2025

Lainsäädännön kehittäminen sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi

4. Kysymys: Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopolitiikan väline. **Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi?** Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

Väestöliitto vastaa

1. **Raskaudenkeskeytlainsäädäntö tulee uudistaa.** Tärkeimmät raskaudenkeskeytlainsäädännön muutostarpeet ovat:

- raskaana olevan tulee pyytäessään saada keskeytys alle 12 raskausviikkoa kestäneessä raskaudessa ilman erillistä perustelua.
- nykyisen lain vaatimus kahden lääkärin erillisestä lausunnosta tulee poistaa.
- vaatimus raskaudenkeskeytysten suorittamisesta sairaalassa tulee muuttuneiden käytäntöjen takia poistaa ja mahdollistaa se osaavassa terveydenhuollon yksikössä.

2. **Translain uudistusta kiirehdittävä** ja alaikäisten asemaa lakiuudistuksessa pitää arvioida uudelleen. Itsemääräämisoikeus sukupuoleen kuuluu myös alaikäisille. Sukupuolen juridinen vahvistaminen voisi olla mahdollista jo ennen 18 vuoden ikää. Mahdollisuus saada oikean sukupuolen mukaiset henkilöpaperit viivytyksettä helpottaisi lukuisten transnuorten elämää, vähentäisi syrjintää ja parantaisi nuorten hyvinvointia

3. **Seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistus.**

4. **Toteutetaan perhevapaaudistus**, joka myös sanamuodoissa (esim. sukupuolineutraali vanhemmuus) huomioi perheiden monimuotoisuuden ja joka vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa perhevapaiden toteutumisessa huoltajien kesken.

5. **Lapsille parempi suoja perheessä tapahtuvan psyykkisen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan todistajina** (esim. tytöt raportoivat poikia enemmän perheen sisällä koettua väkivaltaa, pojat puolestaan vakavaa väkivaltaa).

6. **Vihapuheet rikolliseksi toiminnaksi**, esim. vihapuhe naisia, etnisesti eri taustaisia, vammaisia ym. kohtaan.

Moniperusteisen syrjinnän kysymykset selonteossa

5. Kysymys: Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. **Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?**

Väestöliitto vastaa

Vammaisten ihmisten, erityisesti naisten ja tyttöjen seksuaalioikeudet eivät toteudu Suomessa riittävän hyvin. Vammaiset tytöt ja naiset kokevat muita enemmän seksuaalista häirintää ja seksuaaliväkivaltaa. Myös **seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien asema on erityisen haavoittuva**. Vammaisten ihmisten seksuaali-, tunne- ja turvataitokasvatus ovat usein puutteellisia. Vammaistyössä seksuaalikasvatuksen osaaminen on vähäistä eikä seksuaalioikeuksia tunnisteta, mikä vaatii kaikkien sukupuolten tilanteen parantamista.

On tilanteita, joissa sukupuoleen, sosioekonomiseen asemaan ja vähemmistöidentiteettiin liittyvät tekijät vahvistavat toisiaan syrjinnän ja osallisuuden puutteen aikaansaajina.

Maahanmuuttajataustaisten ja erilaisiin uskonnollisiin ryhmiin kuuluvien naisten ja tyttöjen seksuaalioikeuksien toteutumiseen olisi kiinnitettävä huomiota.

Muut huomiot

Väestöliitto kiittää mahdollisuudesta lausua selonteon valmistelusta. Tasa-arvotavoitteiden selkeäksi viestimiseksi selonteossa on hyvä tuoda esiin tasa-arvotyön ja sen eri elementtien välisiä suhteita, kuten tasa-arvovaltuutetun kertomus, hallituksen tasa-arvo-ohjelma ja tämä valmisteilla oleva selonteko.

Selonteon valmistelussa on hyvä käydä läpi myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmaa ja näin varmistaa, että tasa-arvokehitystä tarkastellaan myös eri ikäisten näkökulmasta. Vastaikään on julkaistu työryhmämuistio Lapset, nuoret ja koronakriisi: Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-674-7> .

Ehdotusten mukaan lasten ja nuorten syrjinnän ja eriarvoistumiskehityksen torjuminen vaatii riittäviä ja riittävän pitkäaikaisia tukitoimia ja syrjinnän ja eriarvoisuuden torjunta tulee ottaa koronakriisin jälkihoidossa keskeiseksi tavoitteeksi.

21.1.2021

Eija Koivuranta

Toimitusjohtaja Väestöliitto